

Citads romandas creschan

Vischnancas limitrofas planiseschan ensemen

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ **Arrivond d'ina vallada retica en nosa chapitala chantunala, pon ins dapi pauc admirar la staziun nova da la viafier. Ma er autras citads svizras han survegnì staziuns novas en ils davos onns, per exempel Basilea (164 964 olmas), nua che las viafiers franzosas e tudestgas sa collian cun las svizras, ubain Friburg (32 988 olmas), cun sia «Cuminanza urbana dals transports da l'aglomeraziun friburgaisa» (Cutaf) da dudesch vischnancas.**

La viafier a binari normal da Friburg a Murten ed Ins è administrada d'ina societad chantunala. L'aglomeraziun da la Sarina, sco bleras autras en Svizra, planisescha per megl'ierar ses transports publics, sa basond sin la cooperaziun tranter vischnancas. Il magazine romand «L'Hebdo» ha gist deditgà ina retschertga a quest svilup e cunzunt a quatter aglomeraziuns nua ch'el vegn legi, quellas da Bienna, Friburg, Geneva e Losanna (1). Lez artitgel infurmescha davart la realisaziun d'in svilup uman e duraivel da l'urbanissem svizzer per limitar il traffic d'autos, davairas ina finamira ludavla areguard il stgoudament climatic.

Per plans intercomunals d'expansiun

La «Cutaf» è naschida 1997 en virtid d'ina lescha chantunala davart aglomeraziuns, fin ussa l'unica en Svizra. «Votaziuns popularas han approvà cleramain projects cuminaivels, sco il teater fribur-

gais e la punt da la Poya [sur la Sarina]» (p.27). Hubert Dafflon, schef da la planisaziun territoriala chantunala, punctuescha: «Nus essan smatgads tranter Turitg, Berna e l'artg dal Lac da Geneva. Sche nus n'ans faschain betg valair, stuainsa svanir» (p. 18). La punt da la Poya è in dals paucs gronds projects urgents che l'Uffizi federal dal svilup territorial (Ufst) vul sustegnair gia 2008, sper la metro tras la citad da Geneva, la segunda lingia da metro a Losanna e l'autostrada da sviament a Bienna. L'«Ufst» promova la cooperaziun intercomunala aifer las aglomeraziuns dal pajais. «Da mars ed avrigl 2007 organischa'l forums en chaussa ad Aarau, S. Gagl, Losanna, Lucerna, Winterthur, Liestal, Ligiaun, La Chaux-de-Fonds e Berna» (p. 18). Var trenta aglomeraziuns duain inoltrar projects d'investiziun fin a Silvester 2007 per lura survegnir l'agid federal duì. I sa tracta da duvrar la norma da la costituziun federala (art. 50) davart citads ed aglomeraziuns. In'idea clav è quella da «schanegiar la champagna cun sviluppar ils transports publics en ils spazis urbans anc pauc surbajegiads, creond là quartiers attractivs per restrencher il traffic privat» (p. 19) per exempel enturn las fermadas dal futur tram da la vallada da la Glatt, a nord da Turitg, e da quel da Lutry a Bussigny, a vest da Losanna.

Losanna crescha vers vest e nord

Il Vad ha entschavì gia 2000 a tgamunar il svilup urban a vest da sia chapitala

(117 389 olmas). Il chantun ha lezza guida sfurzà si in moratori da svilup a las nov vischnancas en dumonda: «El las ha prescrit d'elavurar in plan cuminaivel d'expansiun. Ussa, suenter sis onns ha la dinamica da gruppa realisà la miracla. Las nov vischnancas han emprendì a coope- rar elavurond in plan directiv detaglià cun l'agid da spezialists privats, pia in visiu cuminaivla e l'entschatta da la medema identitad (...). I sa tracta da transfurmar las vias d'access memia impersunalas en aleas pli giavinantas, d'occupar ils vasts girauns disponibels a moda coordinada e da reservar spazis suffizients per megl'ierar la qualitat da vita cun parcs e curtins» (pp. 20–21). Lezzas nov vischnancas furman mo ina part dal «Plan d'aglomeraziun Losanna-Morges» (Palm) che duai inoltrar ses project a Berna anc quest onn. L'aglomeraziun crescha er encunter nord: «2008 vegn averta la segunda lingia da metro che duai colliar il lai (373 m) cun Epalinges (711 m) en be deshdotg minutas» (p. 21). Ma quai n'è betg tut: «Encunter vest, sin 4 km per lung da las viafiers federalas, è situà in vast giraun, cun deposits e fabricas, nua ch'ins vul promover l'expansiun da l'aglomeraziun; segirada è gia la finanziaziun d'ina fermada sin dumonda a Malley» (p. 20).

Viafiers novas a Bienna e Geneva

Las aglomeraziuns da Bienna e Geneva han agens problems. Bienna (48 642 olmas) prosperescha puspè, suenter decennis da crisa, grazia al schlantsch d'Expo

02. 2015 – 2017 duain ins inaugurar l'autostrada da sviament (ina milliarda francs) grazia al fond federal d'urgenza. Predestinada per l'expansiun è l'anteriura vischnanca da Bözingen/Boujan, fusiunada 1917 cun Bienna; la citad planisescha plinavant in quartier commercial davos la staziun. Il consorzi da vischnancas dal lai duai inoltrar anc 2007 ses project d'aglomeraziun; sco coc vul ins prolungar la lingia d'Ins, a binari stretg, da la staziun enfin a Bözingen/Boujan. Ma ils problems ils pli cumplichads èn segir quels da la citad e dal chantun da Geneva (178 487 e 430 800 olmas), encugnads tranter il lai e la Frantscha. Questa, suenter l'annexiun da Savoia 1860, ha bajegià viafiers che guntgivan Geneva per colliar il possess nov cun Paris. Annemasse, il nov punct central dal traffic, è oz ina citad da «27 253 olmas, cun l'aglomeraziun 106 673» (2), colliada cun Geneva mo cun ina viafier tshorva che finescha a la staziun Eaux-Vives. Perquai duai la metro Cornavin–Eaux-Vives–Annemasse (Ceva) da las Viafiers federalas colliar las duas citads davent da 2012. La rait dals trams chantunals crescha: «En ils davos onns han ins mess puspè ad ir quatter lingias; ina tshintgavla duai proximamain cuntanscher il 'Center european da retschertgas nuclearas' (Cern), una sisavla è planisada per 2013 enfin a Grand-Saconnex, sper l'eroport» (p. 25). 2003 ha il chantun approvà in plan directiv per sviluppar il quartier da las Naziuns unidas, sper il lai: «Ins prevesa tshintg turs autas 50 m per

dar albiert als uffizis d'organisaziuns uffizialas ed inuffizialas (...) e schanegiar ils parcs, bunamain tuts publics, che s'extendan sin 7 km, dal lai fin a l'eroport. Las lavurs duain entschaver 2010» (p. 24). En Savoia, sut il Mont de Sion chav'ins il tunnel d'in'autostrada che duai pussibilitar d'ir da Geneva ad Annecy en ventg minutas. Igl è reussì al chantun ed a ses cuss. gov. Robert Cramer d'elavurar 2005, cun la Frantscha centralisada e cun il Vad, in plan d'aglomeraziun per 186 vischnancas: 109 en Frantscha, 32 en il district da Nyon/VD e las 45 genevrinas. Cun scuntradas da lavur han ins pudì surmuntar las disfidanzas vicendaivlas. Cramer: «Geneva è il center d'in spazi urban da 700 000 olmas, (...) ma la gliud da Divonne-les-Bains vegn anc adina tgirada en ospitals da Lyon» (p. 24). Genevrins van gugent al vitg da cunfin da Divonne-les-Bains pervi da ses casino. L'artitgel na di nagut d'ina cooperaziun medicala sur il cunfin, sco ch'i dat ina tala tranter la Val Müstair ed il Tirolo dal sid u tranter Basilea e la regiun da Lörrach. Tgi sa sch'i vegn ina giada adaquella e co?

1) Daniel Audétat, Réinventer la ville. En: «L'Hebdo», 25 da schaner 2007, pp. 16–27. Addressa: C. p. 6682, 1002 Losanna. Fax: 021 331 76 01. Posta electronica: hebdo@ringier.ch. Internet: www.hebdo.ch

2) Alain Rey (ed.), Le petit Robert des noms propres. Segunda ediziun. Paris (Dictionnaires Le Robert, ISBN 2-84902-067-2) 2005, p. 90, chavazzin «Annemasse».